

Joop van den Tempel verloor in de laatste zes weken van de oorlog zijn jongere broer en zusje

Joop van den Tempel tijdens uitreiking Kapelaan in oorlogstijd | Dagboek van Theo Egberts op 28 augustus in de Gertrudisschool in Utrecht (foto: Nico Dielen)

Drie gewone, katholieke Utrechtse jongens die alle drie in de Rivierenwijk woonden en tijdens de Tweede Wereldoorlog 18 werden: Joop van den Tempel, Bertus Koot en Herman Linssen. Klasgenoten. Oudste zonen. Alle drie doken ze tijdens de Tweede Wereld onder. Twee van hen – inmiddels overleden – hielden over die periode een dagboek bij. Joop van den Tempel niet. Hij – 96 jaar oud – kan zijn verhaal nog zelf vertellen. Vanuit zijn huis aan de Merwedekade, op nog geen steenworp afstand van het huis waar zijn twee klasgenoten ondergedoken waren.

Joop van den Tempel is op 26 juli 1925 in de Admiraal de Ruijterstraat in Utrecht geboren als oudste van zes kinderen. Zijn vader was

Jan van den Tempel, zijn moeder Cornelia Huiden. Na Joop kwamen Wim (1927), Sjaan (1929), Marcus (1930), Martha (1936) en Connie (1942).

Klasgenoten

Omdat Joop in zijn jonge jaren vanuit Nieuwersluis naar Utrecht verhuisde, heeft hij een klas overgedaan. Hij zat op de Gerardus Majellaschool in de Amalia Dwarsstraat 2 B in de klas bij Herman Linssen (1926) en Bertus Koot (1926). De meisjes uit de wijk zaten op de ernaast gelegen Annaschool, waar onder andere An van Deventer (de latere vrouw van Bertus Koot) naar school ging. Na de lagere school ging Joop naar de St. Martinusmulo aan de Oude Gracht, achter de Twijnstraat.

Joop was 15 toen de oorlog uitbrak. Tijdens de oorlog woonde het gezin Van den Tempel in de Amstelstraat 1 in de Utrechtse Rivierenwijk. Nu woont hij nog altijd zelfstandig aan de Merwedekade 209 in Utrecht.

Bij de Spoorwegen

Centraal Station Utrecht tijdens Tweede Wereldoorlog (foto Het Utrechts Archief)

Vader Van den Tempel was opzichter bij de Spoorwegen. Zoon Joop ging daar vanaf 1941 ook werken, op de afdeling Plaatskaarten op het Centraal Station. Dat Joop bij de Nederlandse Spoorwegen ging werken, was geen verrassing. Je was er volgens het Historisch Nieuwsblad verzekerd van een inkomen, oudedagsvoorziening, ongevallenverzekering en ziekengeld. Ook werd nieuw personeel volgens datzelfde Historisch Nieuwsblad bij voorkeur binnen trouwe 'spoorwegfamilies' geworven. De interne opleidingen waren zó specialistisch dat een 'spoorjongen' zeer moeilijk elders aan de slag kon. Het saamhorigheidsgevoel onder het NS-personeel was dan ook buitengewoon groot, evenals de sociale controle.

Nationale spoorwegstaking

De eerste jaren van de oorlog veranderde het leven voor Joop van den Tempel niet zo heel erg. Dat veranderde in 1944. Op 17 september 1944 werd er opgeroepen tot een nationale spoorwegstaking* en daaraan werd massaal (30.000 stakers) gehoor gegeven. "Er reed acht maanden lang geen trein meer", vertelt Joop.

Vader en zoon Van den Tempel doken na de oproep tot staking onder. Joop vanaf oktober twee maanden lang bij een tante in Vreeswijk. "Dat was af en toe best

spannend. Op een dag stond er opeens een Duitse soldaat in het keukentje. Die had gelukkig geen interesse in mij. Hij kwam de fiets van mijn tante vorderen.”

Daarna, vanaf december, zaten Joop en zijn vader thuis ondergedoken. “In de slaapkamer aan de achterkant had je ingebouwde kasten. Van daaruit kon je op een loze zolder komen. Daar sliepen we `s nachts. We moesten wel even klimmen, want de hoedenplank in de kast had mijn vader laten liggen.

Waar we van leefden? Verzetsorganisaties gaven ons geld.” Volgens het Historisch Nieuwsblad trok de opvang van zo’n 30.000 ondergedoken NS’ers een zware wissel op de onderduikorganisaties en de financiering van het verzet.

Wachten, wachten en wachten

“Mijn vader had een volkstuintje op Hoograven en een broeikasje waarin druiven groeiden. Veel hadden we niet omhanden. Het was wachten, wachten en wachten, een beetje rommelen in de tuin, de krant uitspitten en iedere avond om zes uur luisteren naar Radio Oranje. Dat was natuurlijk illegaal. Dan zaten we op de trap met zijn allen naar Radio Oranje te luisteren met de nieuwe radio van mijn tante. Mijn vader had daarvoor een gat gemaakt tussen het plafond en de vloer.

Omdat we ondergedoken waren, konden mijn vader en ik niet op voedseltocht. De anderen uit ons gezin waren te klein of te ziek. Mijn zusje Sjaan ging vaak met een pannetje naar de gaarkeuken in de Lingestraat (*een initiatief van de Gertrudisparochie, red*). Mijn kleine zusje Connie ging al als 2-jarige naar school omdat ze daarmee recht had op een warme maaltijd van de kapelaan. Omdat mijn vader in de Gertrudiskerk plaatsaanwijzer was, kregen we nu en dan wat **van de kerk.**”

Steun van de kerk

“In die tijd had je pastoor Van der Heijden. Hij was bouwpastoor van de Gertrudiskerk. Hij besteedde veel aandacht aan het geestelijke element van de parochie en de infrastructuur. Hij was groot voorvechter van parochiescholen, zat in het armenbestuur, was betrokken bij de R.K. middenstandsbank, richtte een gymvereniging op en een verkennergroep en schreef vele parochiegeschiedenissen.

Dan had je kapelaan Koopmans - dat was er een “van ons”, zoals we dat zeiden - kapelaan Vernooy en kapelaan Egberts. Egberts was graag gezien bij de jeugd. Als hij de mis deed was je sneller klaar. Het was een heel charismatische man. Hij kon begeistere, maar ook bulderen. Zo liet hij ons kerkgangers eens vanaf de preekstoel zingen en nog eens en nog eens.... Dan deed hij of hij het niet goed hoorde. Iedereen had er schik in. In de oorlog werden er vanuit de parochie overigens ook dansavonden voor de jeugd georganiseerd in het parochiehuus op de Heul.”

Joop van den Tempel in mei 2020 met de Kompasskaart waarop hij tijdens de oorlog de vorderingen van de geallieerden bijhield (foto: Christa van Hees)

“Eigenlijk was er in de periode dat we ondergedoken waren niks te doen. Het was koud, de kachel was uit want er was niks meer om te braden. Op een grote Kompas Omniumkaart hielden we precies bij hoe de oorlog verliep.”

Besmettelijk

“Eén keer was er een razzia en kwamen de Duitsers bij ons thuis. Omdat mijn broer Wim tuberculose had, wat besmettelijk was, waren de Duitsers daar bang voor. Toen we dat doorhadden, hebben we aan de deur een pamflet opgehangen met *Besmettelijke Zieke* om de Duitsers bij ons weg te houden. Daar was overigens niks aan gelogen. Mijn broer Wim lag in de oorlog met TBC in het St. Antoniusziekenhuis aan de Prins Hendriklaan. De zieken lagen daar in die tijd ook 's nachts buiten.”

Overlijden Wim en Connie

In 1944 werd het ziekenhuis ontruimd om plaats te maken voor Duitse gewonden. “Mijn broer kwam toen noodgedwongen weer thuis. Hij overleed op 18 april 1945. Mijn zusje Connie, pas 2 jaar oud, liep difterie op en er waren geen medicijnen meer. Ze overleed op 4 mei. Pas na de bevrijding, op 8 mei, werd ze begraven. Dat gebeurde met paard en wagen. Ik herinner mij dat nog levendig. Haar kistje stond onder de koetsier. Ja, dat was een heel verdrietige tijd.”

Na de oorlog

Joop is in 1953 getrouwd met Cecilia, een meisje uit de Rivierenbuurt met wie hij vier kinderen kreeg: Marijke, Jos, Annemiek en Paul. Joop bleef bij de Nederlandse Spoorwegen in dienst tot aan zijn pensioen in 1985. Na zijn militaire dienst werkte hij vanaf 1949 op het hoofdkantoor van de NS in Utrecht.

Zijn vrouw zong in het kerkkoor van de Gertrudisparochie en zo kwam het dat Joop na zijn pensionering werd gevraagd voor een functie als bestuurslid van de parochie. Hij werd kerkmeester. In 1996 stopte hij daarmee.

Archivaris

Na zijn bestuursperiode bleef Joop als vrijwilliger bij de parochie betrokken en werd hij archivaris. Hij legde onder andere een overzicht aan van alle geestelijken die in de parochie hadden gediend; de pastoors staan uitgebreid beschreven. In zijn functie als archivaris kreeg hij te maken met het oorlogsdagboek van kapelaan Egberts. Dat leidde er vervolgens weer toe dat hij het dagboek van zijn oud-klasgenoot Bertus Koot ontving en hoorde hoe het oud-klasgenoot Herman Linssen na de oorlog was vergaan.